

**ГЛОБАЛЛАШУВ ШАРОИТИДА МИЛЛАТЛАРАРО ТОТУВЛИК ВА
БАҒРИКЕНГЛИКНИ ТАЪМИНЛАШДА ХОРИЖИЙ ТИЛЛАР
ЎРГАНИШНИНГ АҲАМИТИ(ЎЗБЕКИСТОН МИСОЛИДА)**

Музаффар Хўжамов Рулжонович

Наманган давлат чет тиллари институти катта ўқитувчиси,
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD) ,

Расулова Мафтуна Хуршидjon қизи

Наманган давлат чет тиллари институти, Гид ҳамроҳлиги ва таржимонлик
фаолияти гуруҳи III босқич талабаси

Аннотация: Мазкур мақолада глобаллашув жараёнида миллатлараро тотувлик ва бағрикенглик масалаларида хорижий тил ўрганишнинг аҳамияти, хорижий тиллар, инглиз тили, немис тили, дўстлик, тинчлик ва тотувлик муҳити, толерианглик ва диний бағрикенглик, миллатлараро интеграциялашув масалалари ҳамда унинг ютуқлари муҳокама қилинади.

Калит сўзлар: Хорижий тиллар, глобаллашув жараёни, миллатлараро тотувлик ва бағрикенглик, дўстлик, тинчлик ва тотувлик, диний бағрикенглик, миллатлараро интеграциялашув

Аннотация: В статье рассматриваются вопросы межэтнического согласия и толерантности, атмосферы дружбы, мира и согласия, толерантности и религиозной толерантности, межэтнической интеграции и её достижений в процессе глобализации.

Ключевые слова: процесс глобализации, межэтническое согласие и толерантность, дружба, мир и согласие, религиозная толерантность, межэтническая интеграция

Annotation: This article discusses issues of inter-ethnic harmony and tolerance, environment of friendship, peace and harmony, tolerance and religious tolerance, inter-ethnic integration and its achievements in the process of globalization.

Key words: globalization process, inter-ethnic harmony and tolerance, friendship, peace and harmony, religious tolerance, inter-ethnic integration.

Бугунги кунда тил бу дунё халқлари ўзаро ҳамкорлик, дўстлик ва бағрикенгликни таъминлашда энг катта ижтимоий воситалардан биридир. Чунки ҳар қандай тараққиёт, аввало, тинчлик ва тотувлик муҳитида пайдо бўлади ва унда албатта хорижий тилларни билиш ҳамда ундан фойдаланиш кўприк вазифасини бажаради. Хорижий тилларни билиш миллатлараро тотувликни мустаҳкамлашда — бу инсонлар ўртасидаги меҳр, ҳурмат ва ҳамжиҳатликнинг

ифодасидир ҳамда бу тушунчалар нафақат Ўзбекистонда балким бутун дунёда инсоният учун чуқур аҳамиятга эга бўлган ҳамда кадрланадиган тушунчалардир. Шу ўринда глобаллашув жараёнида тилларни ўрганишга тўхталадиган бўлсак — бу дунёнинг турли бурчаклари ўртасида иктисодий, маданий, сиёсий ва ижтимоий алоқаларнинг тобора кучаяётган жараёнга киришиш ва иштирок этиш учун калит вазифасини ўтайди [1]. Шу шароитда ҳар бир жамиятда миллатлараро тотувлик ва бағрикенглик — жамиятда турли миллат, этник, дин ва маданият гуруҳлари ўртасида тинч-ахил муносабатларни сақлашдир — Тил янада долзарб масалага айланади.

Инсоният тарихига назар ташласак, тинчлик ҳукм сурган жамиятларда доимо тараққиёт, фаровонлик ва бирлик устувор бўлганини кўрамиз. Миллатлараро тотувликни таъминлашда Тил — бу халқнинг энг катта бойлиги, ҳар қандай давлатнинг барқарорлиги ва куч-қудратининг асоси ҳисобланади. Демак шундай экан кўп миллатли мамлакатларда кўп тилларни бўлиши табиий хол ҳисобланади. Кишилиқ жамиятида тиллардан фойдаланиш ўша тилларнинг маданиятини тушинишга, яқиндан танишишга ва уларнинг қадриятлари, расм русмлари ҳамда ананларидан хабардор бўлишга имкон беради.

Глобаллашув жараёнида Тил билиш мқониятлари миграция, қочқинлик, трансмиллатли алоқа, туризм ва интернет орқали турли миллат ва маданиятлар ўзаро юзма-юз бўлиши учун шароит яратади. Бу эса бағрикенглик ва ҳамкорлик учун янги имқониятлар очади [2]. Бугунги кунда дунёда халқаро ташкилотлар, жумладан, БМТ, UNESCO ва шу каби уюшмалар маданий хилма-хиллик ва эмоцияларни тарғиб қилиш орқали глобал жамиятда бағрикенгликни рағбатлантирмоқда[3]. Бу албатта ижобий ҳолатлардан саналади. Чунки бунги дунё кўп кутибли сиёсат юритаётган даврда тинчлик энг қимматли ва долзарб масала бўлиб қолмоқда. Ана шундай шароитда миллатлараро тотувлик ва бағрикенглик, тоқатлилик ҳамда ҳамжиҳатлилик ҳар бир жамиятни ҳар бир мамлакатни у билан ҳисоблашишга мажбур қилиши лозим. Мамлакатлар ўртасидаги ўзаро маданий мулоқотлар натижасида ёшлар, оилалар ва жамиятларда “улкан кимлик” эмас, балки “турлилиқни қадрлаш” деган ёндашув шаклланаётгани ҳақида тадқиқотлар мавжуд [4] бўлиб бу эса ўз навбатида дунёда мамлакатларнинг интеграциялашуви мавжуд эканлигидан далолат беради.

Айни вақтда глобаллашув ва тилларни билиш кишиларда турли маданиятларнинг бир-бирини тушунишини оширади, аммо иккинчи томондан, айрим жамиятларда бунда идентификация инқирозини, маданиятларнинг сиқилиши ёки йўқолиши (масалан, маҳаллий тиллар, анъаналар) юзага келтиради[5]. Глобаллашув натижасида турли тилларда гаплашувчи турли этник ёки маданий гуруҳлар орасида нотенгликлар, ресурслар учун рақобат,

мигрантларга нисбатан дискриминация каби муаммолар вужудга келмоқда[6] бу миллий ва этник низоларни келтириб чиқаришга олиб келади. Турли миллат ва маданият вакиллари бир жойда яшай бошласалар, умумий қадрият ва дастаклар етишмаслиги эҳтимоли ортмоқда, бу эса жамиятда фрагментацияга йўл очиши мумкин [7]. Милиятлараро тотувликни таъминлашда муҳим жиҳатлар ҳам мавжуд. Хусусан, ҳуқуқий ва сиёсий механизмлар ишлаши ва амалиётда акс этиши даркор. Жумладан, давлатлар конституция ва қонунлари орқали барча миллат ва этник гуруҳларнинг ҳуқуқларини кафолатлашлари керак. Масалан, бир жамиятда барча ҳил гуруҳлар учун тенг имкониятлар яратиш лозим бу эса миллатлараро тотувликни ҳамда бағрикенглик муҳитини яратади. Натижада кўп ёки кам миллатли мамлакатларда ҳам тинчлик тотувликни таъминлайди.

Миллий сиёсатда маданий ва этник гуруҳларнинг жамиятга интеграция қилиниши учун механизмлар — таълим, маданий марказлар, тиллар ва анъаналарни ҳимоя қилиш бўлиши лозим бўлади. Чунки ҳар бир миллат ва элатнинг ўз тили, дини, маданияти ҳамда ўзининг асрий қадриятлари бор ва бу эса улар учун бу ҳаёт-мамонт масаласи ҳисобланади. Жумладан, бугунги кунда UNESCO нинг “Universal Declaration on Cultural Diversity” декларацияси мавжуд бўлиб бу мамлакатлар ва миллатлар ўртасида маданий хилма-хилликни тарғиб қилади[8]. Бундай дасдурларнинг амалиётга тадбиқ қилиниши миллатлараро бағрикенгликни ва тотувликни янада мустаҳкамлайди. Амалга оширилаётган маърифий ва маданий тадбирлар жамиятда бағрикенглик маданиятини шакллантириш яъни бошқаларнинг маданияти, тили, диний эътиқоди билан ҳурматли муносабатда бўлишга сабаб бўлади.

Жумладан мактабларда ва олий таълим муассасаларида этник толерантликни ривожлантириш хизмати мавжуд бўлиши керак[8] деб ҳисоблайман. Чунки ҳар қайси мамлакатда албатта унинг таълим тизимида турли миллатлар ва элатлар давлат тили билан бир қаторда ўз она тилисида ҳам таълим оладилар бу улар ўртасидаги ижтимоий муҳитни ва муносабатларни яхшилайти ҳамда мустаҳкамлайди.

Шу ўринда таъкидлаш керакки оммавий ахборот воситалари ҳам миллатлараро тотувликда рол ўйнайти: улар турли тилларда мусбат мулоқот ва ҳамжиҳатликни тарғиб қилса жамиятда бағрикенгликни рағбатлантиради [9]. Давлат ва жамият даражасида барча маданият ва миллат гуруҳларини қамраб олган интеграция ва инклюзия сиёсати юритилиши зарур. Жумладан, мутасаддилар ва жамият аъзолари томонидан мулоқот платформаларини яратиш: парламент, жамоалар, интерконфессия форумлари, маданий фестиваллар ташкил этилиши лозим ва медиа-манбаларда (телевидение, интернет, ижтимоий

тармоқлар) миллатлараро позитив хабарлар, ижобий образлар тарғиб қилиниши ижтимоий муҳитни ва муносабатларни янада яхшилайд

Ўзбекистон турли миллат ва маданиятлар яшайдиган жамият бўлиб, бу шароитда миллатлараро тотувлик ва бағрикенглик мамлакатнинг барқарорлиги учун муҳим аҳамиятга эга. Масалан, республика таркибида бир неча этник гуруҳлар яшайди, шунинг учун давлат сиёсатлари миллий ва диний чидамчанлик, маданий марказлар ва таълим орқали бу жиҳатлар эътиборга олинган. Конституциямизнинг 4-моддасида Ўзбекистон Республикасининг давлат тили ўзбек тили экани мустаҳкамлангани баробарида, Ўзбекистон Республикаси ўз худудида истиқомат қилувчи барча миллат ва элатларнинг тиллари, урф-одатлари ва анъаналари ҳурмат қилинишини таъминлаши, уларнинг ривожланиши учун шароит яратиши қайд этилган. Шу асосда ҳозирги вақтда мамлакатимиз таълим муассасаларида ўқиш 7 тилда олиб борилаётгани, газета ва журналлар 10 дан ортиқ тилда чоп этилаётгани, теле-радио кўрсатувлари ва эшиттиришлари эса 12 тилда эфирга узатилаётгани жуда муҳимдир. Бош Қомусимизнинг 8-моддасида «Ўзбекистон халқини миллатидан қатъи назар, Ўзбекистон Республикасининг фуқаролари ташкил этади» деган норма белгилаб қўйилган. Ана шу конституциявий талабдан келиб чиқиб, ўз тақдирини Ўзбекистон билан боғлаган, мамлакатимиз фаровонлиги йўлида ҳалол ва виждонан меҳнат қилаётган, ўзларига боғлиқ бўлмаган ҳолатларга кўра фуқаролиги бўлмаган шахсга айланиб қолган фуқароларнинг ҳаётини муҳим масалаларини ҳал этишга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Мамлакатимиз фуқаролигига қабул қилиш, чегара муносабатларини тартибга солиб, оға-ини, қардош-биродар бўлиб яшаган халқларнинг азалий муносабатларини қайта тиклаш, уйсизларга уй бериб, муҳтожларга мурувват кўрсатиш, давлат идораларини тўла-тўқис халқ учун хизмат қилдириш каби узок йиллар давомида ўз ечимини кутган бундай оғриқли муаммоларни ҳал этиш осон кечгани йўқ. Табиийки, буларнинг барчаси — юксак ақл-идрок, донишмандлик, оқилна сиёсат, фидойилик ва матонат маҳсули.

Хулоса қилиш мумкинки глобаллашув шароитида миллатлараро тотувлик ва бағрикенгликни таъминлашда хорижий тилларни ва уларнинг маданиятини, тарихини ҳамда қадриятларини билиш, хабардор бўлиш нафақат ҳозирги, балки келажак жамиятлари учун ҳам муҳимдир. У жамиятларнинг барқарор ривожланиши, турли маданият ва миллат гуруҳларининг бирликда яшаши ҳамда ҳамкорликда ҳаракат қилишини таъминлайди.

Фойдаланилган адабиётлар

1. https://press.un.org/en/2010/sgsm13220.doc.htm?utm_source=chatgpt.com "As Globalization Draws People Closer Together, Secretary-General Says, Making Most of

Cultural Diversity, Promoting Cross-Cultural Dialogue Can Ease Tensions | Meetings Coverage and Press Releases"

2.https://www.iatp.org/files/Globalization_Growth_and_Poverty_Building_an_Inclusive_World_Economy?utm_source=chatgpt.com "Globalization, Growth, and Poverty: Building an Inclusive World Economy"

3.https://en.wikipedia.org/wiki/UNESCO_Universal_Declaration_on_Cultural_Diversity?utm_source=chatgpt.com "UNESCO Universal Declaration on Cultural Diversity"

4.<https://link.springer.com/article/10.1007/s43545-024-00847-3>?utm_source=chatgpt.com "A globalization diversity ideology | SN Social Sciences"

5.<https://www.meer.com/en/73855-the-impact-of-globalization-on-culture-and-politics>?utm_source=chatgpt.com "The impact of globalization on culture and politics | Meer"

6.<https://www.e-ir.info/2013/10/22/has-globalization-exacerbated-ethnic-conflicts/>?utm_source=chatgpt.com "Has Globalization Exacerbated Ethnic Conflicts?"

7.<https://sabri.org/the-negative-effects-of-multiculturalism-and-globalization/>?utm_source=chatgpt.com "The Negative Effects of Multiculturalism and Globalization - sabri.org"

8.<https://www.europeanproceedings.com/article/10.15405/epsbs.2016.02.40>?utm_source=chatgpt.com "Ethnic tolerance among students | European Proceedings"

9.<https://www.degruyterbrill.com/document/doi/10.1515/culture-2025-0054/html>?utm_source=chatgpt.com "The Role of Media in Building Social Tolerance in Kyrgyzstan's Ethno-Cultural Diversity"